

Seente väga suurt mitmekesisust arvestades ei ole imeks panna, et paljude seente elutegevus põhjustab inimestele ebamugavusi, ohtlikke olukordi ning ka kulukaid probleeme.

Kuna seente hulgas on rida väga mürgiseid liike, siis peame seeni hästi tundma õppima, et neid toiduks korjata. Mitmed seeneliigid võivad rikkuda meie toiduaineid, ehitisi ja rõivaid. Osade ehitistesse elama sättinud seeneliikide eosed võivad põhjustada allergiat ja teisi tõsiseid tervisekahjustusi. Parasiitsed seened põhjustavad seenhaigusi nii inimestel, taimedel kui ka loomadel ning nende haiguste ennetuseks ja raviks otsitakse pidevalt uusi võimalusi ja täiustatakse teadaolevaid.

JAHUKASTESEENED ON TAIMEDE PARASIIDID. KA NÕGISEENED, ROOSTESEENED, JUUREPESS JA PALJUD TEISED SEENED PÕHJUSTAVAD TAIMEDE SEENHAIGUSI, TOITUDES ELAVATE TAIMEDE KUDEDEST. SAGELI TEKIB SEE SUURT MAJANDUSLIKKU KAHJU. INIMESTEL PÕHJUSTAVAD SEENED HAIGUSI NAGU JALASEEN, KÜÜNESEEN, SOOR JPT NING SEENTEST ON TINGITUD PALJUD NAHAHAIGUSED LOOMADEL

MÜRKSEENED JA SEENEMÜRGID

Seened toodavad väga erinevaid aineid enda kaitseks. Nende keemiliste relvade arsenal sisaldab "igäühele midagi".

Osasid seente toodetud mürke on inimene õppinud enda huvi-des kasutama (antibiootikumid), teiste eest tuleb aga tähelepa-nelikult osata ennast hoida.

Mürkseente söömine ning seente poolt rikutud toiduainete ja söötade tarvitamine võib organismis esile kutsuda mitmesugu-seid, paljudel juhtudel surmaga lõppevaid haigusseisundeid.

Eestis on umbes 200 liiki mürkseeni. Osa neist on mürgised värs-kelt, kuid kupatades nende mürgisus kaob. Väga ohtlikke, tihti surmaga lõppevaid mürgistusi põhjustavaid seeneliike on um-bes 15.

Mürkseened jagunevad jäävalt ja värselt mürgiseks.

Jäävalt mürgistes seentes sisalduvad mürgid ei lahustu vees ega lagune keetmisel kunagi. Jäävalt mürgiste seente hulka kuu-luvad ka enamus meie kõige ohtlikumaid mürkseeni valge ja ro-heline kärbseseen, jahutanuk, kühmvöödik, Meinhardi vöödik, punakas narmasnutt. Jäävalt mürgised on ka punane ja panter-kärbseseen, samuti tavavahelik jpt seened.

Värselt mürgiste seente mürgid eralduvad keetmisel vette ja/või lagunevad keetmisel. Seente kupatamise vett ei tohi kasuta-da, ka mitte loomadele joogiks anda. Kui seeni lihtsalt kuumu-tada ahjus, pannil või mikrolaineahjus, siis seenemürgid ei eral-du ega lagune. Osa värselt väga mürgiseid ja ohtlikke seeni on pärast kupatamist söödavad, näiteks kõik kogritsaliigid, ning paljud vähemohlikke mürke sisaldavad riisikad, osa mürgiseid pilvikuid, udulehtrik, tamme-kivipuravik jt.

Tinglikult söödavad seeneliigid sisaldavad aineid, mis mõjuvad erinevatele inimestele erinevalt. Osa inimesi on teatud seene-mürkidele vähem vastuvõtlikud, teised jälle on ülitundlikud. Ting-likult söödavad on näiteks võitatik, sooriisikas ja kuldmpampel.

ROHELINE KÄRBSESEEN

VALGE KÄRBSESEEN

Valge ja rohelise kärbseseene mürgid põhjustavad äärmiselt oht-likku **amanitiinimürgistust**, need kahjustavad tugevalt siseelun-deid ja lammutavad rakke. Nende kahe seene kontos on suurim osa Euroopa, sealhulgas ka Eesti seenesurmadest.

KUIDAS ENNAST JA TEISI HOIDA?

- Korja söögiks ainult neid seeni, mida kindlalt tunned ja mille söödavuses oled kindel!
- Kupatamist vajavaid seeni kupata kindlasti!
- Väldi hallitanud ja riknenud toiduainete söömist (hoidised, jahutooted, maiustused jm).
- Seenemürgistuse või selle kahtluse korral tuleb kutsuda kiirabi (telefoninumber 112 või mürgistustelefon 16662).
- Kui kannatanu on teadvusel, tuleb tal lasta tal juua rohkesti leiget vett. Piima ega alkohoolseid jooke ei tohi anda.
- Kui kannatanu oksendab, siis tuleb jälgida, et okse ei satuks kurku. Oksendamist võib esile kutsuda ainult siis, kui kannatanu suudab seista ja ette kummardudes magu tühjendada.
- Peapöörituse, teadvushäirete või minestuse korral tuleb haige panna külili, pea madalal ja kuklasse sirutatud.
- Pärast oksendamist võib kannatanule anda meditsiinilist sütt.
- Kiirabile tuleb kaasa anda või ise haiglasse viia väljaoksendatud maosisu koos seenetükkidega. Võimaluse korral ka toiduks kasutatud seente viljakehad või puhastusjäägid.
- Kannatanuga samu seeni söönud inimesi tuleb võimalike mürgistusnähtude suhtes jälgida.

KEVADKOGRITS

PUNANE KÄRBSESEEN

PANTER-KÄRBSESEEN

Punase ja panter-kärbseseene närvimürgid põhjustavad **kärbseseenemür-gistust**. Seente mürgisisaldus kõigub väga suures ulatuses, sõltudes see-ne vanusest, kasvutingimustest ja paljudest teistest teguritest. Enamasti sisaldavad seened mürkide "buketti", mitte ühte mürki. Näiteks punases kärbseseenes on kindlaks tehtud üle 200 toksilise aine.

Tavavaheliku mürgid põhjusta-
vad **vahelikumürgistust**, tekita-des tõsiseid muutusi inimese im-muunsüsteemis. Vaheliku mürki-de mõjul kleepuvad punalibled kokku, areneb välja neerupu-u-dulikkus ning raskematel juhtu-del võib järgneda surm.

VOLDILINE TINDIK, NUJALG LEHTRIK JA HOBUEINIK
SISALDAVAD KOPRIINI, MIS AINULT KOOSTOIMES
ALKOHOLIGA PÕHJUSTAB
KOPRIINI-ALKOHOLIMÜRGISTUST

VOLDILINE TINDIK

TAVAVAHELIK

VÕITATIK EI SOBI SÖÖMISEKS
KÕIGILE JA ON TINGLIKULT
SÖÖDAV

SEENEMURE EHTISTES

Ehitistes tekitavad seened probleeme peamiselt kahel moel. Kui elu-, olme-või tööruumide õhus on hallitusseente eoste kontsentratsioon tõusnud kõrgele, ohustab see inimeste tervist (allergilised reaktsioonid, mürgistus-nähud). Seened, kes toituvad ehitus- ja viimistlusmaterjalidelt, lagundavad ehitiste puitu ning määrivad ja rikuvad siseviimistlust. Hallitusseente teki-tatud keemilised kahjustused (pigmentdilaigud, happekahjustus) on väga püsivad ja raskesti eemaldatavad.

NIISKETES RUUMIDES SUUDAVAD
HALLITUSSEENED LEIDA TOITU
KA KERAAMILISTE PLAATIDE
PINNALT JA SILIKOONILT. TEKIVAD
PIGMENTDILAIGUD ON VÄGA PÜSIVAD.
EOSED VÕIVAD KAHJUSTADA TERVIST

Tuntumad hoonetes (kaasa arvatud moo-sipurgis ja leivakotis) levivad ja tervisehä-dasid tekitavad hallitusseened kuuluvad perekondadesse kerahallik *Aspergillus*, pintselhallik *Penicillium* ja *Cladosporium*. Hallituste levikut soodustab liigne niiskus ruumides.

Tuntumad hooneid kahjustavad puidu-seened on meil majavamm, majanääts, männi-mädiknahkis ja majakoorik. Kõik need puiduseened põhjustavad puidu-mädanikke ja võivad ehitistele tekitada suurt kahju.

Seennakkuse vältimiseks immutatakse materjale seenetõrjevahenditega.

HARILIK MAJAVAMM *SERPULA LACRYMANS* ON ILMSILT ÜKS TUNTUM JA KARDETUM MAJASEEN. SEE SEEN KASVAB LOODUSLIKULT HIMAALAJA JA KAUKASUSE MÄGEDES. EESTISSE ON TA TOODUD VÄHEMALT POOLTEIST SAJANDIT TAGASI NING MEIE KLIMAVÖÖTMES SUUDAB TA ELADA AINULT HOONETES. MAJAVAMMI EOSED HAKKAVAD KASVAMA NIISKES KOHAS: PÕRANDA ALL, KELDRIS, SEINA ALUMISEL OSAL. SEE SEEN KAHJUSTAB EELKÕIGE OKASPUUPUIDUST EHITUSMATERJALE JA TEKIB PRUUNMÄDANIKKU. MAJAVAMM VÕIB PÕRANDA „NAHK A PANN A" PAARI-KOLME KUUGA